

## Çocukların Boşanmaya Uyumu Ölçeği-Aile Formu'nun Geliştirilmesi<sup>a</sup>

Semra Kiye<sup>b, c</sup>, Serap Nazlı<sup>d</sup>

### Özet

Bu çalışmanın amacı Çocukların Boşanmaya Uyumu Ölçeği-Aile Formu'nu (ÇBUÖ-Aile Formu) geliştirmektir. ÇBUÖ-Aile Formu, ebeveynleri boşanmış veya boşanma sürecinde olan çocukların (7-16 yaş) aile ortamındaki davranışlarını gözlemleyen yetişkinlerden (ebeveynler/bakım verenler) veri toplanacak şekilde tasarlanmıştır. Araştırma sürecine % 85,5' i kadın (315) ve % 14,4' ü erkek (53) olmak üzere toplam 368 ebeveyn katılmıştır. ÇBUÖ-Aile Formu 13 maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Ölçek geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları kapsamında Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) analizleri yürütülmüştür. AFA sonuçlarına göre ölçeğin 13 maddelik iki faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve DFA sonuçlarına göre faktör yapısının veriyle uyumlu olduğu anlaşılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirliği sorumluluk boyutu için 0,84, duygusal-davranışsal sorunlar boyutu için 0,85 ve tüm ölçek maddeleri için 0,89 olarak hesaplanmıştır. Analiz sonuçları 5'li likert tipi derecelendirmeye sahip ÇBUÖ-Aile Formu' nun, 13 madde ve iki boyuttan (sorumluluk, duygusal-davranışsal sorunlar) oluştuğunu, çocukların boşanmaya uyumunu ölçmede güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğunu göstermektedir.

### Anahtar Kelimeler

Boşanma  
Boşanmaya Uyum  
Çocuk  
Ölçek Geliştirme

### Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 06.01.2022  
Kabul Tarihi: 21.06.2022  
Doi: 10.18026/cbayarsos.1054227

## The Development of Children's Adjustment to Divorce Scale-Family Form

### Abstract

The aim of this study is to develop the Children's Adjustment to Divorce Scale-Family Form (CADS-Family Form). The CADS-Family Form is designed to collect data from adults (parents/caregivers) who observe the behavior of children whose parents are divorced or in the process of divorce. A total of 368 parents, 85.5% female (315) and 14.4% male (53) participated in the research. The CADS-Family Form is a Likert-type scale. Exploratory Factor Analysis (EFA) and Confirmatory Factor Analysis (CFA) analysis were conducted within the scope of scale validity and reliability studies. According to the results of EFA, it was understood that the responsibility was 0.85 for the dimension of emotional-behavioral problems, and 0.89 for all scale items. The results of the analysis show that the CADS-Family Form with a 5-point Likert-type rating consists of 13 items and two dimensions (responsibility, emotional-behavioral problems) and is a reliable and valid scale for measuring children's adjustment to divorce.

### Keywords

Divorce  
Adjustment to Divorce  
Child  
Scale Development

### About Article

Received: 06.01.2022  
Accepted: 21.06.2022  
Doi: 10.18026/cbayarsos.1054227

<sup>a</sup> Bu çalışma birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yürüttüğü doktora tezinden türetilmiştir.

<sup>b</sup> İletişim Yazarı: kiyesemra@gmail.com.

<sup>c</sup> Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, 0000-0003-4414-5765.

<sup>d</sup> Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, 0000-0002-8875-7926.

### Giriş

Boşanma ailede 'ani kriz' durumu olarak nitelendirilmekte ve farklı düzeylerde tüm aile üyelerini etkilemektedir (Nazlı, 2020). Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verileri, Türkiye' de son yıllarda artan boşanma oranlarının ve aile krizi ile baş etme durumunda kalan çocukların sayısının arttığını göstermektedir. 2019 yılında 155 bin çiftin boşanması sonucunda 139 bin 660 çocuğun, 2020 yılında 135 bin çiftin boşanması sonucunda ise 124 bin 742 çocuğun bu süreci deneyimlediği anlaşılmaktadır (TÜİK, 2020, 2021). Boşanma oranlarının artması boşanmanın etkilerine ve tek ebeveynli ailelerin karşılaştığı sorunlara ilişkin geniş bir araştırma literatürünün oluşmasına neden olmuştur (Kızıl Aslan, 2020; Lamb, Sternberg ve Thompson, 1997).

Yetişkin bireylerin boşanma sonrasında yeni bir denge sağlamak için harcadıkları süre, uyumlarının derecesi ve boşanmaya verdikleri tepkiler, kaynaklarına ve koşullarına göre büyük bir çeşitlilik gösterse de çocukların boşanmadan en çok etkilenen taraf olduğu büyük oranda kabul görmektedir (Lamb vd., 1997). Çocukların ebeveynleri arasındaki gerilime maruz kalması, masum bir şekilde yaşananlara şahit olması ve kendince çözüm bulmak için çabalaması duygusal olarak örselenmelerinde etken olmaktadır. Boşanmanın çocuklar üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu ortaya koyan birçok araştırma bulunmaktadır (Amato ve Keith, 1991b; Clarke-Stewart, McCartney, Vandell, Owen ve Booth, 2000; Furstenberg, 1990; Lamb vd., 1997). Amato ve Keith (1991b)'in okul öncesi dönemden üniversite yaşına kadar 13 binden fazla çocuğun yer aldığı 92 çalışmanın sonuçlarını inceledikleri bir meta-analiz çalışmasında, boşanmamış ailelerde yaşayan çocuklara göre boşanmış aile çocuklarının daha fazla sorun yaşadığı ve daha düşük bir iyilik haline sahip oldukları doğrulanmıştır. Ayrıca bu çocuklar arasında düşük akademik başarının, davranış sorunlarının, zayıf psikolojik uyumun, olumsuz benlik kavramının daha fazla olduğu, her iki ebeveyni ile ilişkilerinin daha problemlili olduğu, ilkökul ve lise çağındaki çocukların, okul öncesi çocuklarla ve üniversite öğrencileriyle karşılaştırıldığında, boşanmadan daha fazla etkilendikleri de ortaya konmuştur. Öğretmenlerin gözlemlerinin alındığı bir başka çalışmada, anne babası boşanmış çocukların kişilerarası ilişkilerinin kalitesi düşük bulunmuş ve davranış problemlerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir (Babalıs, Xanthakou, Papa, Tsolou, 2011).

Boşanma sürecinin çocuk üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmaların yurt dışında 1990'lı yıllarda, Türkiye' de 2000'li yıllarda artış gösterdiği belirlenmiştir. Bu araştırmaların ortak bulgusu boşanmış aile çocuklarının boşanmamış aile çocuklarıyla karşılaştırıldıklarında uyum sorunları yaşadıkları, boşanmış ailelerden gelen çocukların davranışsal, psikolojik, eğitsel problem yaşama risklerinin, kaygı ve depresyon düzeylerinin boşanmamış ailelerden gelen çocuklara göre daha fazla olmasıdır (Aral ve Başar, 1998; Büyüksahin, 2009; Karakuş, 2003; Öngider, 2006; Öztürk, 2006; Şirvanlı Özen, 1998; Tahiroviç ve Demir, 2018). Türkaslan (2007)' a göre boşanmış aileye sahip ergenlerin taşıdığı gelişimsel ve psikolojik riskler boşanmamış aileye sahip ergenlerden daha fazladır. Bu ailelerdeki çocukların yaşamın getirdiği taleplerle baş etmede güçlük yaşadıkları (Bardakçioğlu, 2003) ve okul başarılarının düşük olduğu (Arkes, 2014; Aydoğan ve Altınbulak, 2015; Sağlam, 2011) saptanmıştır.

Yapılan araştırmaların yetişkinlerden farklı olarak, boşanmanın çocuklar üzerinde hem kısa hem de uzun vadeli etkileri olduğu göstermesi son derece önemlidir. Amato ve Keith (1991a), boşanmış aile çocuklarının yetişkinlik dönemindeki uyumlarında farklılıklar olup olmadığını belirlemek için, 37 çalışmanın ikinci bir meta-analizini gerçekleştirmişlerdir. Bu analizde 80 bin yetişkinden toplanan verilere dayanarak elde edilen sonuçlar, ebeveynlerin boşanmasının

yetişkinlikte de yaşamı olumsuz yönde etkilemeye devam ettiğini göstermektedir. Çocukluğunda ebeveyn boşanması yaşayan yetişkinlerin psikolojik iyilik hali düzeylerinin, yaşam standartlarının, evlilikte yaşadıkları tatminin, eğitim düzeylerinin, mesleki statülerinin ve fiziksel sağlıklarının daha düşük; davranış sorunlarının, boşanma ve tek ebeveyn olma risklerinin ise daha yüksek olduğu görülmüştür. Benzer bir çalışmada, çocukluk döneminde ebeveynleri boşanmış yetişkin bireylerin yaşam seyirlerinin, boşanmamış aileden gelenlere göre farklılık gösterdiği eğitimden erken ayrılma, işsizlik, boşanma, olumsuz yaşam olayları ve riskli davranışlar gibi olumsuz durumları daha fazla yaşadıkları saptanmıştır (Huurre, Junkkari ve Aro, 2006). Boşanmanın çocukları üzerindeki kısa ve uzun vadeli etkileri, çocukların erken dönemde koruyucu ve önleyici profesyonel desteğe ihtiyaçlarının olduğunu göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir.

Özellikle okullarda psikolojik danışmanlık ve rehberlik (PDR) hizmetleri yoluyla, boşanmış ailelerden gelen çocuklardaki kısa vadede davranışsal ve akademik problemlerin azaltılması, uzun vadede çocukların yetişkinlik dönemlerinde olumsuz yaşantılara daha az maruz kalması için önleyici ve geliştirici çalışmaların yürütülmesi kritik öneme sahiptir. Ancak ülkemizde boşanmış aile ortamında yaşayan çocukların uyumunu kolaylaştırmayı, baş etme becerilerini artırmayı hedefleyen programlar sayıca sınırlıdır. Bu alanda öncü çalışmalar Erol (2005), Arifoğlu Çamkuşu (2006), Şimşek Yüksel (2006), Şentürk Aydın ve Nazlı (2014) ve Halisdemir (2020) tarafından hazırlanan programlar ile gelişmeye başlamıştır.

Ailesi erken yaşlarda boşanmış çocukları hedef alan, boşanmanın şimdi ve gelecekteki olası olumsuz etkilerini önlemeye ya da en aza indirmeye yönelik çalışmalar, aynı zamanda toplum sağlığına önemli bir katkı sağlayacaktır. Çocuklar için geliştirilecek önleme programlarının etkililiğinin kontrol edilmesi için kullanılacak ölçme araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bu süreçte kullanılacak ölçme araçlarının sınırlı olduğu belirlenmiştir. Boşanma sürecindeki 9-12 yaş çocuklarının duygu ve düşüncelerini belirlemek amacı 1999 yılında Portes, Lehman ve Brown tarafından geliştirilen Çocuklar İçin Boşanmaya Uyum Ölçeği, 2006 yılında Arifoğlu Çamkuşu tarafından uyarlanmıştır (Arifoğlu Çamkuşu, 2006). Bu ölçme aracının yanı sıra 7-15 yaş arası çocukların boşanmaya uyumunu okuldaki davranışlarını gözlemlemek üzere çocukların öğretmenleri tarafından doldurulacak şekilde Nazlı, Halisdemir, Güleröğlü ve Kiye (2021) tarafından geliştirilmiş Çocukların Boşanmaya Uyumu Ölçeği-Okul Formu dışında çocukların boşanmaya uyumunu ölçecek herhangi bir ölçme aracına ulaşamamış olması bu çalışmanın yapılmasında önemli bir etken olmuştur. Bu kapsamda bu çalışmanın amacı çocukların (7-16 yaş) boşanmaya uyum düzeylerini belirleyecek olan Çocukların Boşanmaya Uyumu Ölçeği-Aile Formu' nu (ÇBUÖ- Aile Formu) geliştirmektir.

## Yöntem

Bu bölümde araştırmada yer alan çalışma grupları, ölçme aracının geliştirilme basamakları, verilerin toplanması ile analizine yer verilmiştir.

### Çalışma Grubu

Araştırmada ÇBUÖ – Aile Formu' nun geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını gerçekleştirmek üzere üç farklı çalışma grubundan veri toplanmıştır. Birinci çalışma grubundan toplanan veriler ile açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve Cronbach Alfa güvenilirlik kat sayısı hesaplaması; ikinci çalışma grubundan toplanan veriler ile doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve Cronbach alfa güvenilirlik kat sayısı hesaplaması ve son olarak üçüncü çalışma grubundan toplanan

veriler ile test – tekrar test güvenilirliği hesaplamaları gerçekleştirilmiştir. Aşağıda çalışma grupları hakkında bilgi verilmiştir.

### *Çalışma Grubu 1*

ÇBUÖ – Aile Formu' nun açımlayıcı faktör analizi için 185 kadın (%84,1) 35 erkek (%15,9) olmak üzere toplam 220 ebeveynden veri toplanmıştır. Ebeveynlerin yaşları 29 ile 60 arasında değişmekte olup ortalama 39,13 yaşındadırlar. Çalışma katılımcılarının 26'sının (%11,8) yasal olarak boşanma süreci devam etmekte, 194'ünün (%88,2) ise yasal boşanma süreci tamamlanmış olmakla birlikte süreci tamamlananların 20'si boşanıp tekrar evlenmiştir. Ebeveynlerin 106'sının (%48,2) tek çocuğu, 84'ünün (%38,2) iki çocuğu ve 26'sının (%11,8) üç ve üzeri çocuğu bulunmaktadır. Ebeveynlerin ölçekleri düşünerek doldurdukları çocuklarının cinsiyet dağılımı ise 97 kız (%44,1) ve 123 erkek (%55,9) şeklindedir. Çocukların yaşları 7 ile 16 arasında değişmekte olup yaş ortalamaları 10.86'dır.

### *Çalışma Grubu 2*

ÇBUÖ – Aile Formu' nun doğrulayıcı faktör analizi için 130 kadın (%87,8) 18 erkek (%12,2) olmak üzere toplam 148 ebeveynden veri toplanmıştır. Ebeveynlerin yaşları 27 ile 55 arasında değişmekte olup ortalama 40,08 yaşındadırlar. Çalışma katılımcılarının 25'inin (%16,9) yasal olarak boşanma süreci devam etmekte, 123'ünün (%83,1) ise yasal boşanma süreci tamamlanmış olmakla birlikte süreci tamamlananların 10'u boşanıp tekrar evlenmiştir. Ebeveynlerin 63'ünün (%42,6) tek çocuğu, 69'unun (%46,6) iki çocuğu ve 15'inin (%10,2) üç ve üzeri çocuğu bulunmaktadır. Ebeveynlerin ölçekleri düşünerek doldurdukları çocuklarının cinsiyet dağılımı ise 65 kız (%43,9) ve 83 erkek (%56,1) şeklindedir. Çocukların yaşları 7 ile 16 arasında değişmekte olup, yaş ortalamaları 11.07'dir.

### *Çalışma Grubu 3*

ÇBUÖ – Aile Formu' nun test tekrar test güvenilirliği için boşanmış ya da yasal olarak boşanma sürecinde olan 35 ebeveynden üç hafta arayla veri toplanmıştır. Ebeveynlerin 31'i kadın 4'ü erkek olup yaşları 33 – 51 arasında değişmektedir (ortalama= 39,91).

### *Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi*

Boşanmanın çocuklar üzerindeki etkisini belirlemek, diğer bir ifade ile boşanmaya uyum düzeyini saptamak amacı ile geliştirilmesi hedeflenen Çocukların Boşanmaya Uyumu Ölçeği-Aile Formu (ÇBUÖ- Aile Formu), 7-16 yaş grubundaki çocukların ev/aile ortamındaki davranışlarını gözlemleyen ebeveynler ve/veya bakımını üstlenmiş yetişkinler tarafından doldurulacak şekilde tasarlanmıştır. Ölçek, 7-16 yaş grubunda bulunan çocuklar için tasarlanmıştır. ÇBUÖ-Aile Formu' nun geliştirilme sürecinde takip edilen aşamalar şunlardır:

- a. *Alan yazın taraması:* Ölçek geliştirme sürecine öncelikle alan yazın incelemesi ile başlanmıştır. Alan yazın ele alındığında, boşanma sürecinde çocukların kaygı, korku, suçluluk, öfke gibi duygular yaşayabildiği, velayeti alan ebeveyni ile çatışmaya başladığı, ebeveynlerini tekrar bir araya getirmek istediği, velayeti olmayan ebeveyni ile zamanla iletişiminin kopabildiği, okula devam ve akademik başarı ve disiplin konularında olumsuzluklar yaşadığı, akademik başarısında düşüşlerin olduğu tespit edilmiştir (Aral ve Başar, 1998; Arkes, 2014; Aydoğan ve Altınbulak, 2015; Baysal, 2003; Büyüksahin, 2009; Fincham, 1994; Fincham, Graych ve Osborne, 1994; Fiyakalı, 2008; Karakuş, 2003; Kelly, 2000; McMahon ve ark., 2003; Öngider, 2006; Öztürk, 2006; Sağlam, 2011; Şirvanlı Özen, 1998; Tahiroviç ve Demir, 2018).

b. *Boşanmış ve çocuklarının velayetini üstlenmiş ebeveynler ile görüşme:* Madde havuzu oluşturulurken 64 boşanmış ve çocuklarının velayetini üstlenmiş ebeveyn ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Buna göre 64 boşanmış ebeveyn (53 kadın, 11 erkek) ile yürütülen görüşmelerde çocukların boşanma sürecinden nasıl etkilendiğine yönelik bilgiler alınmıştır. Elde edilen verilere göre yasal boşanma sonrası çocuklar, zamanla velayeti üstlenmeyen ebeveynlerinden uzaklaşmaya başlamakta, aralarındaki bağların kopmasıyla ve yaşanan sınırlı iletişim, etkileşim sonucunda problemlerli davranışlar (davranış ve tutumlarında asileşme ve inatlaşma, sık ve kolayca öfkelenme, sorumluluklarını yerine getirmeme, içine kapanma ve izole olma, alınganlık, okuldan kaçınma ve akademik başarısızlık gibi) sergilemektedir. Ebeveynler özellikle çocuklarının okula başlaması ile evde sergiledikleri davranışlarında öfkeli bir tutum içinde bulunma, hırçınlaşma, aniden sinirlenme ve ebeveynle iletişimden kaçınma gibi davranışlar gösterdiklerini belirtmiştir. Boşanma, çocukların yaşça daha küçük olduğu dönemlerde gerçekleşmiş olsa bile çocukların okula başladıktan sonra kendi ailelerini muhtemelen akrabalarının aileleri ile karşılaştırmaya başladıkları için aile içinde problemlerli davranışlar sergilemeye başladıkları anlaşılmıştır. Süreçte çocuklarının velayetini alan annelerin kök ailesine sığınması durumunda geniş aile ortamında yaşamak durumunda kalan çocuklar bir taraftan büyük ebeveyn-torun etkileşimini yoğun olarak yaşamakta ve doyum sağlamakta ancak diğer taraftan geniş aile ortamının getirdiği farklı sorunlarla karşılaşmaktadır. Ek olarak velayeti alan ebeveynlere göre çocuklar boşanmayla birlikte akademik sorunlar yaşamaya başlamakta, okula ve derslere olan ilgilerini kaybetmekte ve okul arkadaşları ile ilişkilerinde daha fazla sorunlar yaşayabilmektedir.

c. *Uzman görüşünün alınması:* Alan yazın incelemesi ve boşanmış ebeveynlerin gözlemleri alınarak 48 maddelik form oluşturulmuş ve uzman görüşüne sunulmuştur. Hazırlanan ölçek formundaki maddelerin anlaşılabilirliği ve uygunluğunu değerlendirmek için on uzmanın görüşü alınmıştır. İki PDR, bir klinik psikoloji, üç ölçme değerlendirme alanında çalışan toplam altı akademisyen ile doktora tezini boşanma alanında yapan ve aynı zamanda okul psikolojik danışmanı olarak görev yapan dört uzmanın görüşü alınmıştır. On uzmanın görüş ve önerileri doğrultusunda ölçek maddeleri tekrar düzenlenmiş ve 22 maddelik deneme formu olarak düzenlenmiştir.

d. *Deneme formunun oluşturulması:* Uzman görüşü doğrultusunda ölçeğin pilot uygulaması için deneme formu hazırlanmıştır. Ölçek maddeleri 5'li likert tipinde derecelendirilmiştir. Ölçeğin nasıl doldurulacağı ve amacını kapsayan yönerge yazılmıştır. Deneme uygulaması çocuklarının velayetini almış beş ebeveyn ile yüz yüze yapılmış ve maddelerin açık ve anlaşılır olduğu saptanmıştır.

### **Veri Toplama Süreci**

Veri toplama sürecine Ankara Üniversitesi 29/03/2021 tarih ve 5/119 sayılı Etik Kurul Onayı alındıktan sonra başlanmış ve veriler 2021 yılı Nisan-Kasım ayları arasında toplanmıştır. Buna göre ölçek deneme formu uygulamalarından sonra Covid-19 salgını koşulları nedeniyle 22 maddeden oluşan ölçek formu ücretsiz ve çevrimiçi bir platform olan bir Google Forms' a aktararak veriler çevrimiçi olarak toplanmıştır. Hazırlanan çevrimiçi forma araştırmanın amacı ve kapsamı, araştırmacılara ilişkin bilgi ve açıklamalar ile etik kurul onay bilgileri eklenmiştir. Ayrıca katılımcıların araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarına yönelik onay alınarak ölçek maddelerini doldurabilmeleri sağlanmıştır. Verilerin sağlıklı bir şekilde

toplanabilmesi amacıyla araştırma linki özellikle ebeveyn gruplarına iletilmiş böylelikle yetişkinlere ulaşılabilecek gruplarda ölçeğin paylaşılması sağlanarak veriler toplanmıştır.

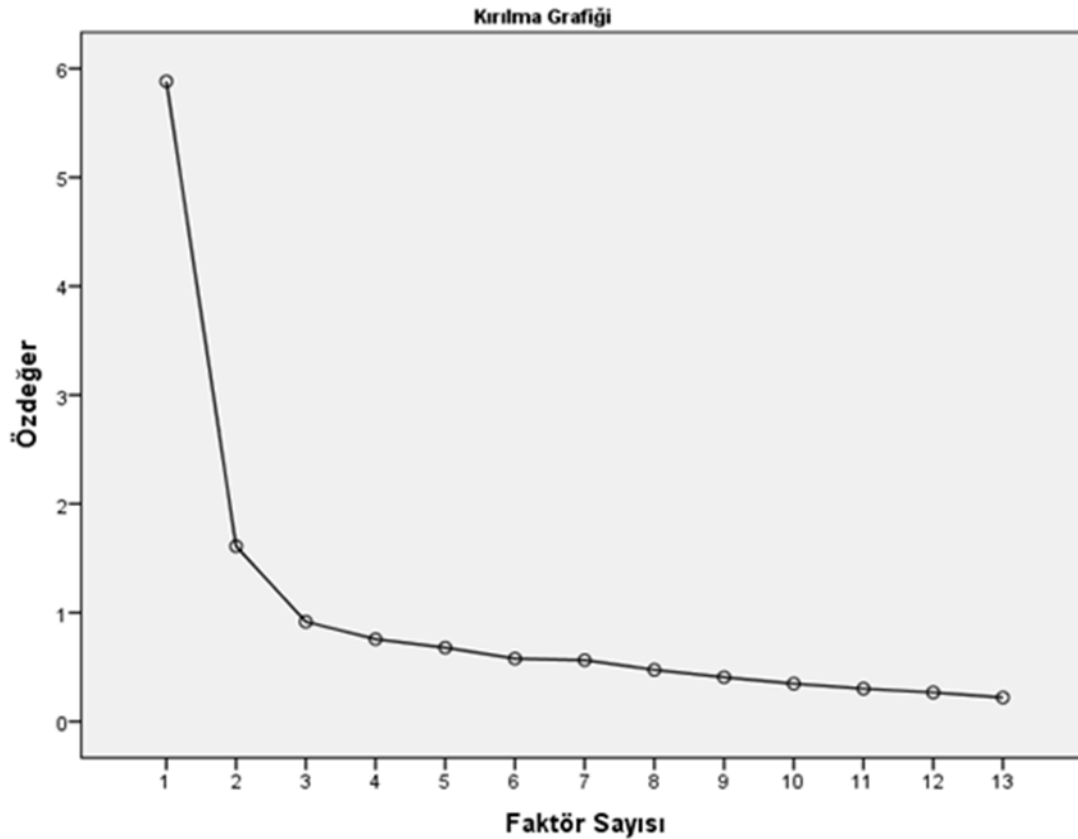
### Verilerin Analizi

ÇBUÖ-Aile Formu'nun geçerlik çalışması için açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Faktör analizleri için gerekli varsayımlar (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2010; Tabachnick ve Fidell, 2013) incelenmiş ve verilerin -1,5 ile +1,5 arasında normal dağıldığı ve çoklu bağlantılık olmadığı görülmüştür. Güvenirlik çalışması için ise Cronbach Alpha iç tutarlılık kat sayısı hesaplanmış, madde toplam korelasyonları incelenmiş ve test – tekrar test yönteminden yararlanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS ve AMOS 21 programları kullanılmıştır.

### Bulgular

#### ÇBUÖ-Aile Formu' nun Geçerliğine İlişkin Bulgular

ÇBUÖ-Aile Formu' nun yapı geçerliğini test etmek için öncelikle birinci çalışma grubundan toplanan veri setinin faktör analizine uygunluğuna bakılmış ve KMO değerinin .865 ve Barlett Testinin de anlamlı olduğu görülmüştür ( $p < 0.05$ ). Temel bileşenler yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilen analizde öz değeri 1'den büyük olan beş faktör olduğu belirlenmiştir. Bununla beraber faktör yük değeri 0,45'in altında olan (Kline, 2011) ve iki faktör arasındaki yük değeri 0,10'un altında olan (Büyüköztürk, 2013) maddeler ölçekten çıkarıldıktan sonra yapılan analizde öz değeri 1'den büyük olan iki faktör olduğu görülmüş ve faktörlerin öz değerleri ve aralarındaki farklar Scree Plot eğrisinde de incelenmiştir. Şekil 1'de kırılma grafiği verilmiştir.



Şekil 1. Kırılma grafiği

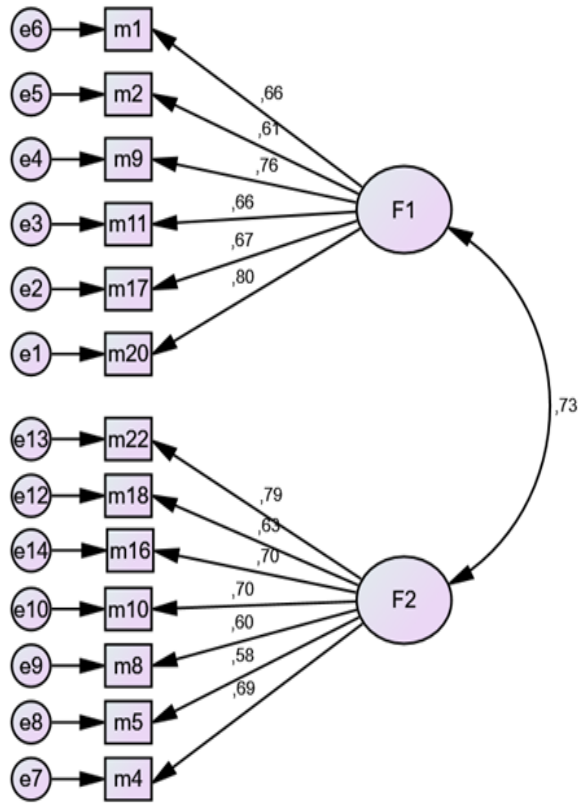
Şekil 1 incelendiğinde ölçeğin iki faktörden oluştuğu gözlenmektedir. Buna göre birinci faktör tek başına toplam varyansın %45,24'ünü ve ikinci faktör %12,38'sini açıklamaktadır. İki faktörün birlikte açıkladığı toplam varyans ise %57,62'dir. Maddelerin faktörlere göre dağılımı ve faktör yükleri Tablo 1'de verilmiştir.

**Tablo 1.** Madde Faktör Yükleri

Madde	Faktör 1	Faktör 2
Madde 9	.82	
Madde 2	.81	
Madde 1	.78	
Madde 20	.75	
Madde 11	.75	
Madde 17	.68	
Madde 22		.78
Madde 18		.76
Madde 10		.74
Madde 4		.64
Madde 16		.63
Madde 5		.55
Madde 8		.51

Tablo 1'e bakıldığında birinci faktörde madde faktör yüklerinin .68 ile .82 arasında değiştiği, ikinci faktörde .78 ile .51 arasında değiştiği görülmektedir. Faktörlerin içerdiği maddeler dikkate alınarak birinci faktöre sorumluluk, ikinci faktöre duygusal – davranışsal problemler isimleri verilmiştir.

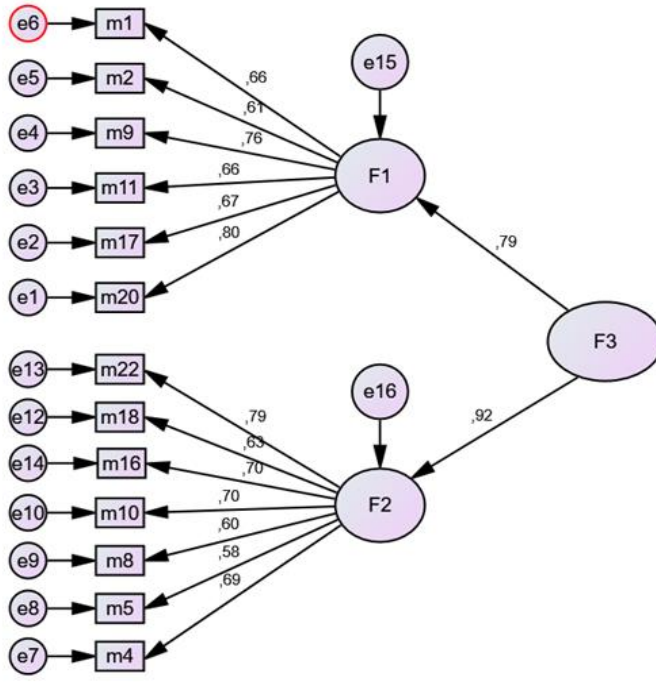
Ölçeğin geçerlik çalışmasının ikinci aşamasında ikinci çalışma grubundan toplanan verilerle doğrulayıcı faktör analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. Varsayımların incelenmesinin ardından maksimum olabilirlik yöntemine dayalı hesaplama gerçekleştirilmiştir. Şekil 2'de ölçeğe ait yol diyagramı verilmiştir.



Şekil 2. İki faktörlü model

Şekil 2'deki iki faktörlü modelin uyum indekslerine ( $\chi^2 = 99.117$ ,  $df = 64$ ,  $\chi^2 / sd = 1.54$ ,  $CFI = .95$ ,  $NFI = .88$ ,  $RMSEA = .061$ ,  $SRMR = .049$ ) bakıldığında modelin iyi uyum sergilediği söylenebilir. Sonuç olarak ÇBUÖ-Aile Formu' nun iki faktörlü yapısının olduğu söylenebilir. Standartlaştırılmış regresyon kat sayılarının birinci faktörde .61 ile .80 arasında; ikinci faktörde .58 ile .79 arasında değiştiği görülmüştür. Bir sonraki aşamada ölçeğin faktörlerinin tek bir boyut altında toplanıp toplanamayacağını diğer bir ifade ile ölçekten toplam puan alınıp alınmayacağını ortaya koymak amacıyla ikinci düzey DFA gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar Şekil 3'te verilmiştir.





Şekil 3. İkinci düzey analiz

Şekil 3'teki ikinci düzey analiz sonuçlarına bakıldığında uyum indekslerinin ( $\chi^2 = 99.117$ ,  $df = 64$ ,  $\chi^2 / sd = 1.54$ ,  $CFI = .95$ ,  $NFI = .88$ ,  $RMSEA = .061$ ,  $SRMR = .049$ ) kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir. Dolayısıyla ÇBUÖ-Aile Formu, 13 madde ve iki faktörden oluşan ve toplam puan veren bir ölçektir (Ek-1).

#### ÇBUÖ-Aile Formu'nun Güvenirliğine İlişkin Bulgular

ÇBUÖ-Aile Formu'nun güvenirliğine ilişkin kanıt elde etmek için öncelikle birinci ve ikinci çalışma grubundan toplanan verilerle Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirlilik kat sayısına bakılmıştır. İkinci olarak ise test – tekrar test güvenirlilik kat sayısı hesaplanmıştır. Tablo 2'de analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 2. ÇBUÖ-Aile Formu'nun Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Boyut	Birinci Çalışma Grubu Verilerinin Güvenirliği	İkinci Çalışma Grubu Verilerinin Güvenirliği	Test – Tekrar Test
	( $\alpha$ )	( $\alpha$ )	
Sorumluluk	.89	.84	.70**
Duygusal – Davranışsal Problemler	.83	.85	.77**
Tüm Ölçek	.90	.89	.81**

\*\* $p < .01$

Tablo 2'ye bakıldığında boyutların ve ölçeğin tümüne ilişkin Cronbach Alfa kat sayılarının .80'in üzerinde olduğu dolayısıyla yüksek kabul edilebileceği (Kalaycı, 2009) söylenebilir. Bununla beraber literatüre bakıldığında Cronbach Alfa kat sayısının kesme noktasının ne olması gerektiği ile ilgili bir netlik olmadığı ve .70'in altı Cronbach Alfa kat sayısının da kabul edilebilir olduğunu öne süren çalışmalar bulunmaktadır (Wainer ve Thissen, 2001; akt., Downing, 2004). Nitekim Schmitt (1996) ölçek geliştirme çalışmalarında eğer ölçeğin rasyonel bir temeli varsa düşük Cronbach Alfa kat sayısının kabul edilebilir olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla çalışma kapsamında elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık kat sayısının ölçeğin güvenilirliğine ilişkin kanıt sunduğu düşünülmektedir. Bununla beraber üç hafta arayla yapılan test- tekrar test sonuçları incelendiğinde iki uygulama arasında sorumluluk boyutu için .70, duygusal-davranışsal problemler boyutu için .77 ve tüm ölçeğe ilişkin .81 istatistiksel olarak anlamlı korelasyon katsayıları elde edilmiştir.

### Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Mevcut araştırma çocukların boşanmaya uyumunu ölçmeye ilişkin bir ölçme aracı geliştirmeyi hedeflemiştir. Bu kapsamda öncelikle alan yazın taranmış, ebeveyn ve uzman görüşleri alınarak bir ölçek formu geliştirilmiştir. Oluşturulan bu forma ilişkin geçerlik kanıtları elde etmek üzere açıklayıcı analizler yürütülerek yapı belirlenmiş ve ortaya çıkan bu yapının doğrulanmasına ilişkin ise doğrulayıcı faktör analizleri yürütülmüştür.

AFA analizleri sonucunda ölçek yapısının 13 madde ve 2 boyuttan oluştuğu anlaşılmıştır. Bu boyutlar sorumluluk ve duygusal-davranışsal problemler olarak isimlendirilmiştir. Sorumluluk boyutunda 6, duygusal-davranışsal boyutta 7 madde bulunmaktadır. Sorumluluk boyutu varyansın %45,24 duygusal-davranışsal boyut ise %12,38 açıklamakta, iki boyut birlikte varyansın %57,62'sini açıklamaktadır. Yürütülen AFA analizlerine göre belirlenen yapının doğrulanması amacıyla yürütülen DFA analizleri sonucunda elde edilen uyum indekslerine göre modelin iyi uyum gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre yapı geçerliğine ilişkin kanıtlar sunulduğu ifade edilebilir.

ÇBUÖ-Aile Formu için güvenilirlik kanıtları elde etmek üzere her boyut ve ölçeğin tamamı için Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır. Buna göre katsayılar, birinci çalışma grubu için sorumluluk boyutunda 0,89, duygusal-davranışsal sorunlar boyutunda 0,83, ölçeğin tamamında 0,90 ve ikinci çalışma grubunda sorumluluk boyutunda 0,84, duygusal-davranışsal boyutta 0,85 ve ölçeğin toplamında 0,89 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca test-tekrar test hesaplamaları yapılmış ve üç hafta arayla yapılan ölçümler arasında sorumluluk boyutu için .70, duygusal-davranışsal problemler boyutu için .77 ve tüm ölçeğe ilişkin .81 istatistiksel olarak anlamlı korelasyon katsayıları elde edilmiştir.

Elde edilen bütün sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde 13 madde ve 2 boyuttan oluşan ÇBUÖ-Aile Formu'nun çocukların boşanmaya uyumunu ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Ölçekten alınacak en yüksek puan 65, en düşük puan 13'tür. Yüksek puan yüksek uyumsuzluğu göstermektedir bir başka deyişle ölçekten alınan puan arttıkça boşanmaya uyum azalmaktadır.

Mevcut araştırma sonuçları geliştirilen ölçme aracına ilişkin yeterli düzeyde geçerlik ve güvenilirlik kanıtları sunmakla birlikte bir takım sınırlılıklara sahiptir. Bu çalışmada veriler çevrimiçi olarak pek çok farklı çevrimiçi platform kullanılarak toplanmıştır. Örneğin verilerin yüz yüze toplanabileceği farklı örneklerle ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin tekrar incelenmesi alan yazına katkı sağlayabilir. Mevcut ölçek çocukların boşanmaya uyumunu

ölçmeye yönelik ebeveyn veya bakım veren kişilerin bildirimlerine dayalı olarak geliştirilmiştir. Bir başka deyişle bu ölçeği çocukların boşanmaya uyum durumuna ilişkin olarak ebeveynleri veya onlara bakım veren yakınları doldurabilir. Bu konuda yürütülecek yeni araştırmalarda çocukların öz bildirimine dayalı ölçeklerin geliştirilmesi önerilebilir. Ek olarak geliştirilen ölçek sorumluluk ve duygusal-davranışsal boyutları içeren iki boyuttan oluşmuştur. Araştırmacılar boşanmaya uyuma ilişkin çocukları etkileyen farklı boyutları kapsayacak çalışmalar yürütülebilir. Son olarak bu ölçek 7-16 yaş arası çocukların boşanmaya uyumunu ölçecek şekilde geliştirilmiştir farklı yaş gruplarının boşanmaya uyumunun araştırılması da alan yazına katkı sağlayabilir.

### Teşekkür ve Bilgilendirme

Bu araştırma birinci yazarın, ikinci yazar danışmanlığında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda yürüttüğü "Boşanmaya Uyum Programının Tek Ebeveynli Ailelerin Boşanmaya Uyumu ve Aile Yaşam Doyumlarına Etkisi" başlıklı doktora tezi kapsamında elde edilmiş verilerden hazırlanmıştır.

### Kaynakça

- Amato, P. R. & Keith, B. (1991a). Parental divorce and adult well-being: A meta-analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 43-58.
- Amato, P. R., & Keith, B. (1991b). Parental divorce and the well-being of children: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 110(1), 26-46.
- Aral, N. ve Başar, F. (1998). *Boşanmış aileye sahip olan ve olmayan çocukların kaygı düzeylerinin incelenmesi*. VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Arifoğlu Çamkuşu, B. (2006). *Çocuklar için boşanmaya uyum programının çocukların boşanmaya uyum, kaygı ve depresyon düzeylerine etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Arkes, J. (2014). Separating the harmful versus beneficial effects of marital disruptions on children. *Journal of Divorce and Remarriage*, 58, 526-541.
- Aydoğan, İ. ve Altunbulak, C. (2015). İlköğretim ikinci kademedeki boşanmış ve tam aileye sahip öğrencilerin okul başarıları ve okulda karşılaştıkları problemlerin incelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 75-102.
- Babalıs, T., Xanthakou, Y., Papa, C., & Tsolou, O. (2011). Preschool age children, divorce and adjustment: A case study in Greek kindergarten. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 9(3), 1403-1426.
- Bardakçioğlu, C. (2003). *Parçalanmış ve tam aileye sahip çocuklarda benlik imgesi ve depresyon düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Kıbrıs). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Baysal, A. (2003). *Anne babası boşanmış ve boşanmamış çocukların depresyon düzeylerinin incelenmesi ve okul başarısına yansımaları*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>

- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (18.basım). Ankara: Pegem Yayıncılık
- Büyükhahin, G. (2009). *Boşanmış ve boşanmamış ailelerden gelen 11-13 yaş arası çocukların anne baba tutumlarını algılama biçimlerinin sosyal uyum düzeyleri ile ilişkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Clarke-Stewart, K. A., McCartney, K., Vandell, D. L., Owen, M. T., & Booth, C. (2000). Effects of parental separation and divorce on very young children. *Journal of Family Psychology*, 14(12), 304-326, doi: 10.1037//0893-3200.14.2.304
- Downing, S. M. (2004). Reliability: on the reproducibility of assessment data. *Medical Education*, 38(9), 1006-1012.
- Erol, B. (2005). *Grup rehberliği programının ilköğretim ikinci kademedeki okuyan parçalanmış aile çocuklarının uyum düzeylerine etkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Fincham, F.D. (1994). Marital conflict: Correlates, structure and context. *Current Directions in Psychological Science*, 12, 1, 23-27.
- Fincham, F.D., Grych, J.N., & Osborne, L.N. (1994). Does marital conflict cause children maladjustment? Direction and challenges for longitudinal research. *Journal of Family Psychology*, 8, 2, 128-140.
- Fiyakalı, N.C. (2008). *Anne babası boşanmış ve boşanmamış lise öğrencilerinin sürekli öfke düzeyi ve öfke ifade tarzlarının karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Hair, J. F. Jr., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: PrenticeHall
- Halisdemir, D. (2020). *Boşanmaya uyum programının velayeti üstlenmiş anne ve çocuklarının boşanmaya uyum, psikolojik sağlamlık ve aile yaşam doyumlarına etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Huurre, T, Junkkari, H., & Aro, H. (2006). Long-term psychosocial effects of parental divorce: A follow- up study from adolescence to adulthood. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 256 (4), 256-63, doi: 10.1007/s00406-006-0641-y
- Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayınevi.
- Karakuş, S. (2003). *Anne-Babası boşanmış ve boşanmamış çocukların depresyon düzeylerinin incelenmesi ve okul başarısına yansımaları*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Kelly, J. B. (2000). Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: A decade review of research. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 39 (8), 963-975.
- Kızıl Aslan, Z. (2020). Sistemik aile yapısı. Editör S. Nazlı, *Evlilik ve Aile Psikolojik Danışmanlığı içinde* (s. 25-46). Ankara: Anı Yayınevi.
- Lamb, M. E., Sternberg, K. J., & Thompson, R.A. (1997). The effects of divorce and custody arrangements on children's behavior, development, and adjustment. *Family and Conciliation Courts Review*. 35, 4, 393-404.

- McMahon, S.D., Grant, K.E., Compas, B.E., Thurm, A.E., & Ey, S. (2003). Stress and psychopathology in children and adolescents: Is there evidence of specificity? *Journal of Psychology and Psychiatry*, 44, 1, 107-133.
- Nazlı, S. (2020). Boşanma. Editör S. Nazlı. *Evlilik ve aile psikolojik danışmanlığı içinde* (s. 257-298). Ankara: Anı Yayınevi.
- Nazlı, S. , Halisdemir, D. , Gülleroğlu, H. D. ve Kiye, S. (2021). Çocukların boşanmaya uyumu ölçeği-okul formu'nun geliştirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50 (232) , 247-265. doi: 10.37669/milliegitim.746784
- Öngider, N. (2006). *Evlilik ve boşanmış ailelerde algılanan ebeveyn kabul veya reddinin çocuğun psikolojik uyumu üzerindeki etkileri*. (Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Öztürk, S. (2006). *Anne babası boşanmış 9-13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeyleri ilişkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Sağlam, M. (2011). *Boşanma sürecinde olan ailelerdeki çocukların aile algılarının ve sorunlarının resimler aracılığı ile incelenmesi*. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Schmitt, N. (1996). Uses and abuses of coefficient alpha. *Psychological assessment*, 8(4), 350.
- Şentürk Aydın, R. ve Nazlı, S. (2014). Yaşam becerileri psikoeğitim programının boşanmış aile çocuklarının uyum düzeylerine etkisinin incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14, 33, 127-153.
- Şimşek Yüksel, D. (2006). *Grupla psikolojik danışmanın ana – babası boşanmış ergenlerde boşanmanın olumsuz etkileri ile başa çıkma stratejileri ve benlik saygıları üzerindeki etkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Şirvanlı Özen, D. (1998). *Eşler arası çatışma ve boşanmanın farklı yaş ve cinsiyetteki çocukların davranış ve uyum problemleri ile algıladıkları sosyal destek üzerindeki rolü*. (Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Tahirović, S., & Demir, G. (2018). Influence of parental divorce on anxiety level of adolescents. Nicola Yelland (Ed.). *Contemporary perspective on child psychology and education*, pp. 85-101.
- TUİK (2020). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2019. Haber Bülteni, Sayı 33708. [tuikweb.tuik.gov.tr](http://tuikweb.tuik.gov.tr)
- TUİK (2021). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2020. Haber Bülteni, Sayı 37211. [tuikweb.tuik.gov.tr](http://tuikweb.tuik.gov.tr)
- Türkarlan, D. N. (2007). Boşanmanın çocuklar üzerine olumsuz etkileri ve bunlarla başetme yolları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 11 (11) , 99-108.

Ek-1

## ÇOCUKLARIN BOŞANMAYA UYUMU ÖLÇEĞİ-AİLE FORMU

**Sayın katılımcı,**

Bu ölçme aracının amacı boşanma sürecinin 7-16 yaş arasındaki çocuklar üzerindeki etkisini belirlemektir. Ölçeği velayetini almış olduğunuz yalnızca bir çocuğunuzun son bir ayda aile/ev ortamındaki davranışlarını dikkate alarak yanıtlayınız.

**Rumuz:** .....

**Cinsiyetiniz:** ( ) Kadın ( ) Erkek

**Yaşınız:** .....

**Mesleğiniz:** ( ) Çalışmıyorum ( ) Ev hanımı ( ) Kamu çalışanı ( ) Serbest çalışan ( )  
Başka.....

**Boşanma durumu:** ( ) Yasal olarak boşanma sürecindeyim ( ) Yasal olarak boşandım

**Yasal boşanma süresi (Varsa):** .....

**Medeni durum:** ( ) Boşanma sürecindeyim ( ) Yasal olarak boşandım, bekâрім ( ) Boşandım  
ve tekrar evlendim

**Formu doldurduğunuz çocuğunuzun:**

**Cinsiyeti:** ( ) Kız ( ) Erkek

**Doğum tarihi:** .../.../.....

**Puanlamayı şuna göre yapınız:**

- **Hiçbir zaman:** Eğer çocuğunuz bu davranışı göstermiyorsa ya da siz bu davranışı gözlemlene fırsatı bulamadıysanız, 1'i işaretleyiniz.
- **Her zaman:** Eğer çocuğunuz bu davranışı sıkça gösteriyorsa, 5'i işaretleyiniz.
- **Bazen:** Eğer çocuğunuz ilgili davranışı, iki uç nokta arasında bir sıklıkta gösteriyorsa; 2 (daha az sıklıkta), 3 veya 4'ü (daha fazla sıklıkta) işaretleyiniz.

	Hiçbir zaman 1	Bazen 2	Sıklıkla 3	Çoğu zaman 4	Her zaman 5
1. Evde kendisinden beklenen sorumluluklarını (oyuncaklarını-eşyalarını toplama, odasını toplama gibi) yapmamak için bahaneler üretir.	1	2	3	4	5
2. Okul sorumluluklarını (okul eşyalarını ve okul kıyafetlerini düzenleme, ödevlerini yapma, araç gereçlerini düzenleme gibi) yerine getirmesi için hatırlatmak gerekir.	1	2	3	4	5
3. Dikkatleri üzerine çekecek davranışlar sergiler.	1	2	3	4	5
4. Okula gitmemek için bahaneler (mide bulantısı, baş ağrısı gibi) uydurur.	1	2	3	4	5
5. Ebeveynine (velayetini alan anne/baba) hakaret eder.	1	2	3	4	5
6. Destek olabileceği ev işlerine (masayı toplama, çöpleri atma gibi) yardımcı olması için uyarılması gerekir.	1	2	3	4	5
7. Olaylar karşısında kolaylıkla öfkelenir.	1	2	3	4	5
8. Öz bakım (yıkama, dişini fırçalama gibi) sorumluluklarını yerine getirmesi için hatırlatmak gerekir.	1	2	3	4	5
9. Ebeveyninin (velayetini alan anne/baba) kendisini kısıtlamasına sinirlenir.	1	2	3	4	5
10. Uyku saatlerine dikkat etmesi için hatırlatmak gerekir.	1	2	3	4	5
11. Birden ağlama ya da gülme gibi orantısız duygusal tepkiler verir.	1	2	3	4	5
12. Aile kurallarına (yemek saati, odasını toplama gibi) uyması için hatırlatma yapılması gerekir.	1	2	3	4	5
13. İsteklerini ve görüşlerini ebeveynine (velayetini alan anne/baba) öfkeli bir şekilde ifade eder.	1	2	3	4	5

Ölçek alt boyutlar:

- Sorumluluk= 1, 2, 6, 8, 10, 12. maddeler
- Duygusal-Davranışsal Sorunlar= 3, 4, 5, 7, 9, 11, 13. maddeler